

ADALÉK A MAGYAR SZÓ 50 ÉVES TÖRTÉNETÉHEZ

NAPTÁR ÉS IRODALOM

CSÁKY S. PIROSKA

A naptárak vagy (régebbi elnevezésük) a kalendáriumok évszázadokon keresztül a legelterjedtebb, talán a legfontosabb népkönyvnek számítottak. „Egész éves aktualitását biztosító naptári részén kívül egyéb olvasmányos, mezőgazdasági, egészségügyi ismereteket, vásárrendet, postarendet tartalmazó részei is voltak. Gyakran jóslatokat is közölt . . . népies hangú, tanító célzatú írások, valamint a világ eseményeit röviden, egyszerűen összefoglaló vagy különböző érdekességekről, pl. bűncsejtekről beszámoló cikkek”^{*} képezik a tartalmát. Megjelenésének célja tehát az elemi szintű népművelési igény kielégítése és a szórakoztatás. Sokáig a szegényebb népréteg egyedüli olvasmánya volt, hiszen egy helyen megtalálta az olvasó a gazdasági, egészségügyi tudnivalókat, a napokhoz fűződő neveket, ünnepeket, szokásokat, természeti jelenségeket és szórakoztató, unaloműző fejtörőket, anekdotákat stb. Szépirodalmi anyagát általában népies, didaktikus jellegű versek és elbeszélések alkották.

A vajdasági magyarság művelődési életében a naptárirodalom a két világháború közötti években élte virágkorát. Az 1930-as évre szóló naptárak cím szerint a következők voltak: *Szöllős gazdák nagy naptára*, *Délbácska naptára*, *Kis Szent Teréz naptár*, *Vidám naptár*, *Gazdák naptára*, *Petőfi naptár*, *Jézus Szent szíve naptár*, *Kis naptár*, *Magyar gazdák naptára*, *Képes családi naptár*, *Magyar családi naptár*, *Katholikus családi naptár*, *Jézus Szent Szíve naptár* stb. A *Híd-naptár* 1939-ben 20–25 féle naptár létezését említi. A forgalomban levő naptárak nagy része tartalmilag azonos, a nyomdák ugyanazokat a nyomtatott íveket más-más fedőlappal hozták forgalomba, úgy bocsátották eladásra. A második világháború után megcsappant a számuk, mindössze a Szabad Vajdaság adott ki *Népnaptár* címen egyet – ennek a folytatása a *Magyar Szó Naptára*. Későbbi keletű a *Jó Pajtás naptára* és a *Katolikus Kincses kalendárium*.

* Torzsai-Zala: Könyv A–Z. Tankönyvkiadó, Budapest, 1973

A *Magyar Szó* kiadásában megjelent naptárak vegyes tárgyú kiadványok. A kötelező naptári rész után kül- és belpolitikai összefoglaló, majd egészségügyi, háztartással, sütés-főzéssel, kézimunkával, tudománnyal, növényvédelemmel foglalkozó írások, unaloműző, humor, fejtörő követik egymást. Irodalmi anyaga is a szórakoztató követelménynek tesz eleget, s csak elvétve találunk egy-egy kötetben tájékoztató, ismeretterjesztő jellegű irodalmi mellékletet.

Vizsgált anyagunk a *Magyar Szó* 1984–1994-es köteteit öleli fel. (Az előzményekhez lásd: Csáky S. Piroska: *Könyvkiadásunk történetéből* – Híd, 1984. 12. sz. 1712–1731 p.)

Az 1984-es naptár a negyvenéves *Magyar Szó* történetéről, terjesztéséről tájékoztat:

Bogdánfi Sándor: Negyven év (49–64 p.)

Nagy Gy. József: Háromszor a föld körül: Több mint 750 helyen árusítják a Magyar Szót (65–67 p.)

A szórakoztató irodalmi része mellett válogatást közöl a *Humor* rovatban a 40 éves Magyar Szóból – vajdasági magyar szerzők tollából:

Gál László: Magyarzó Pistike messéi [1952] (239–240)

Bogdánfi Sándor: Foszlányok [1963] (241)

Kopeczky László: Izgalmas lektúr [1970] (242)

Balázs Pál: Lógunk?! [1974] (243)

Imec Ági: Vaskór [1974] (244) – vers

Papp Gábor: Tűnődés [1975] (244)

Gál László: Állati mesék [1975] (245)

Pintér Lajos: Azok a szép idők . . . [1975] (246)

Krekovics Ferenc: Neo(n) romantika [1975] (247) – vers

Kópé: Begyullad, nem gyullad? [1975] (247) – vers

C.: Árrímek [1975] (248) – vers

Varga Géza: Mi mindent megértünk [1976] (249) – jelenet

Popriscsin: 1983 (250)

Nothof Károly: Bökversek [1983] (251) – versek

A tudományos ismeretterjesztés jegyében készült az 1985-ös naptár. Muhi Béla írta a személyi számítógépekről és a videotechnikáról. Az állandó rovatok után kevés irodalmi anyagot találunk. Szerző nélküli bűnügyi történetek mellett anekdotákat közöltek Mikszáth Kálmánról, Jászai-Mariról, Gárdonyi Gézáról, Salamon Béláról és Pethes Imréről. Megtaláljuk még Karinthy Frigyes Műfordítás című írását is.

Az 1986-os kötet irodalmi anyaga sem jelentős:

Matuska Márton: Múlt idők naptára (159–161) – ismeretterjesztő cikk
 Karinthy Frigyes: Mindenre képes Brehm, vagyis alkalmazott állatisme (újévi
 ajándék)
 Murphy-törvények

Szórakoztató irodalom:

Peter Moss: A Livermore-kastély
 Don Harding: A szerencse forgandó
 Wolfram Glaser: Amikor egy halott partyt ad
 Felix Castor: Az álarcos rabló

1987-ben Mátyás István összeállításában *Századok magyar írói* címen olvashatunk többek között Telegdi Katáról, Lósárdy Zsuzsannáról, Petrőczy Kata Szidóniáról, Bakóczy Borbáláról, Árva Bethlen Katáról, Fábíán Juliannáról, Molnár Borbáláról, Vályi Kláráról, Dóczy Teréziáról, Bezerédi Amáliáról, Dukai Takách Juditról, Ferenczy Terézről, Tóth Rizáról, a Büttner lányokról, Majtényi Flóráról, Vachott Sándornéről, Kisfaludy Ataláról, Czöbel Minkáról, Ritoók Emmáról, Miklós Jutkáról, Eörsi Júliáról és másokról (123–135).

A Jókedvű magyar irodalom rovatban pedig Karinthy Frigyesről, Babits Mihályról, Ady Endréről, Jókai Mórról, Beöthy Lászlóról és Vas Gerebenről.

Szórakoztató irodalom:

Fred Oliver: Csak zsaruk nélkül!
 Wolfgang Kolberg: Hajsza az éjszakában
 Thomas le Blanc: Borban az igazság
 Jean Baptist: A macska és a halál
 Thomas le Blanc: A moziban lapul a halál
 Staf Bischoff: A túl korai halál

Az 1988-as naptárban a művelődési részben a *Senki szigetéről* olvashatunk (Ada Kaleh-sziget), amelynek idillikus csendje meghihlette Jókait is, de a második világháború után a vízerőmű építése során elnyelték a Duna hullámai. Olvashatunk még a világ hét csodájáról is többek között. Az irodalmat ezúttal is csak az unaloműző szórakoztató művek képviselik:

Nagy Lajos: A kirántott harcsa receptje
 Don Harding: Furcsa gyilkosság
 Jean Henri: Ember tervez . . .

C. W. Weston: Egy gyilkos Mexikóba igyekszik
 C. W. Weston: Nem könnyű a bőröndtölvajnak
 Stephen F. Wilcox: Kísértet a hintaszékben
 Cécilé Lemon: Menekülés a szabadság felé

Kalapis Zoltán: *A Magyar Szó évei, évtizedei* címen foglalta össze napilapunk történetét az 1989-es naptárban (88–96 p.). Több irodalmi vonatkozású írást nem találunk a kötetben, hacsak Murphy törvényeit nem soroljuk ide.

Mintha csak pótolni igyekezett volna a szerkesztőbizottság az előző évek gyér irodalmi anyagát, az 1990-es naptár verset is, prózát is közöl:

Németh István: Varjúnyom (85–90) – novella
 Vajda Gábor: A tehetetlenség kilátásai és panaszai. A jugoszláviai magyar költészet – ma (104–109) – tanulmány

Versek:

Bata János: A harangok ereje (111)
 Bozsik Péter: Vagyok nem vagyok (111)
 Brasnyó István: Ehhez (112)
 Böndör Pál: Esmélet (112)
 Cs. Simon István: Szpitak (113)
 Csorba Béla: Itt és most (114)
 Fülöp Gábor: Kőműves Kelemen (114)
 Guelmino Sándor: Kyrie (115)
 Koncz István: Visszavonulás (115)
 Hamad Abdel Latif (Madárcsicsergés kínrímeiben)
 Kalapáti Ferenc: Hasonlat egy náthás ószeresre (117)
 Ladik Katalin: Tavasz reggel a Pokol-szigetek egyikén (117)
 P. Nagy István: Hír kiált (118)
 Pap József: Az artézi kútnál (118)
 Szúnyogh Sándor: Hasonulás (119)
 Szűgyi Zoltán: Éj a tanyán (119)
 Tari István: Szomorú vers (120)
 Urbán János: Esmélés (121)
 Varga Szilveszter: Televízió (122)
 Fekete J. József: Mérőföldkövek a kiskertben. Vázlatkísérlet a nyolcvanas évek jugoszláviai magyar prózájáról (123–129) – tanulmány (Balázs Attila, Herceg János, Gion Nándor, Gobby Fehér Gyula, Brasnyó István, Tolnai Ottó, Kontra Ferenc, Németh István, Bedér István, Burány Nándor, Dudás Károly, Bognár Antal, Juhász Erzsébet, Végel László, Bogdánfi Sándor, Pintér Lajos, Kopeczky László, Apró István, Majoros Sándor).

Anekdotákat olvashatunk Karinthy Frigyesről, Osvát Ernőről, Nagy Lajosról, Kiss Józsefről, Bródy Sándorról.

Szórakoztató irodalom:

Sven Seborg: Santa Inában nem szokás gyilkolni
 Anne Taylor: Kiváló alkalom a gyilkosságra
 Rex Digger: Nyaralni csak sok pénzzel érdemes
 Hans Kruppa: Nadja szerelmet és pénzt akar
 Robert Loewen: Kivégzés a kilencedik gyilkosság előtt
 Anne Taylor: A cápák kegyetlenek
 Gerald Frost: Fuss, vagy meghalsz!

1991-ben a politikai életben zajló események nyomták rá bélyegüket a Nap-tár tartalmára (Fischer Jenő Diktatúrák csődje, demokráciák győzelme címen foglalta össze egy évtized eseményeit; Németh Zoltán Pokolbéli utazások című riportja stb.). Huzsvár László: Mit üzen a karácsony? című bevezető írása után a megszokott naptári rovatokat szórakoztató irodalmi anyaggal oldották fel:

[Pintér Lajos]: Magyarzó Pisitike tavaji messéi (162–169)
 Karl Wilhelmi: A gyilkosok látogatása
 Michael Peter: Egy élet utolsó állomása
 Wolfgang Kolberg: Halálos játék a parkban
 Rex Digger: Egy gyilkos nem lehet ennyire ostoba!

A Nobel-díjas írók bemutatását találjuk az 1992-es kötetben, fényképpel, rövid életrajzzal és egy-egy vers vagy részlet a prózai művekből – „ízeltítő” a kitüntetett írók műveiből.

Nobel-díjas írók 1981–1991

Elias Canetti: Fültnúk (1981) – osztrák író, próza
 Gabriel García Márquez: A szenátor, a lány és a halál (1982) – kolumbiai író, próza
 William Golding: A legyek ura (1983) – angol író, próza
 Jaroslav Seifert: És isten veletek (1984) – cseh költő, vers
 Claude Simon: Georgia (1985) – francia író, regényrészlet
 Wole Soyinka: Jegyzetek a börtönből (1986) – nigériai író, próza
 Joszif Brodskij: Az aranykor vége (1987) – orosz költő, vers
 Nagíb Mahfúz: Járókelők (1988) – arab nyelvű egyiptomi író, próza
 Camilo José Cela: A Raúl gyerek füle! (1989) – spanyol író, költő, esszéista, próza
 Octavio Paz: Időköz (1990) – mexikói esszéíró, költő, vers
 Nadine Gordimer: Lelkiismereti vétségek (1991) – dél-afrikai írónő, próza

Mellettük a szórakoztató irodalmat Agatha Christie képviseli (Sztrümphalosz acélcsőrű madarai c. elbeszélésével).

Aránylag gazdag irodalmi anyagot találunk az 1993-as naptárban. (Bár csak irodalomról szándékoztunk írni, nehezen tudunk ellenállni, hogy le ne jegyezzünk néhány lírai címet más jellegű írásokról (Fischer Jenő politikai összefoglalója: *Mint a Titanic utasai*; Csipak Ibolya a rokkant túlélőkről: *Hősök vagy áldozatok* stb.). Versek és prózák sorakoznak vajdasági szerzők tollából. Külön figyelmet érdemel, hogy itt közölték a Majtényi Mihály-novellapályázat díjnyertes novelláit, hiszen ez a közlés sokkal időállóbb, mint a napi sajtóban való megjelenésük.

Tolnai Ottó: Csak abban különbözik (104–105) – vers

Kontra Ferenc: Drávaszögi requiem (106–108) – próza

Jung Károly: Hadak vonulása (109) – vers

Brasnyó István: Kín ivadéka (110) – vers

Juhász Erzsébet: Remények batárján (111–113) – Majtényi Mihály-novellapályázat, I. díj

Tari István: Tűzkeresztység (114) – vers (Szonettkoszorú 15.)

Pap József: Verebek kertje (115) – vers

Harkai Vass Éva: Hajnali diófa (116–119) – Majtényi Mihály-novellapályázat, II. díj

Fehér Kálmán: Meghatározás (120) – vers

Barácius Zoltán: Vajdaság (121–125) – Majtényi Mihály-novellapályázat, III. díj

Böndör Pál: Mákszem tökfej (126–127) – vers

Bencsik Gábor: Zsoltár (128–130) – próza

Szórakoztató irodalom:

Agatha Christie: Fülemlé-villa (191–210)

Az 1994-es naptár irodalmi anyaga a vajdasági szerzők magyarországi és felvidéki folyóiratokban megjelent írásaiból ad válogatást.

Ez a válogatás csak részben tükrözi, mennyire ismerik a vajdasági irodalmat külföldön, hiszen mindenképpen szubjektív a megjelentetés is, a válogatás is. Emellett dokumentumanyagot közöl az 1943. augusztusi szárszói találkozásról, valamint az 1993-as, szintén szárszói szellemi műhely részvevőinek felszólalásaiból, amelyen jelen voltak a romániai, jugoszláviai, szlovákiai és a világ más táján élő magyar kisebbségek képviselői. (A vajdasági felszólalók közül Mirnics Károly, Matuska Márton és Ágoston András írását közlik, valamint Mihályi Katalin összefoglalóját az 1943-as Szárszóról.)

Az irodalmi anyag:

Herceg János: Baleset (148–150) – próza, Lyukasóra, Budapest
 Tolnai Ottó: A pepita téka (151–152) – vers, Forrás, Kecskemét
 Kontra Ferenc: Táncol a hold (153–155) – próza, Kortárs, Budapest
 Tari István: Ballada a vérszomjas békéről (156–157) – vers, Hitel, Budapest
 Gion Nándor: Temetések után (158–166) – próza, Kortárs, Budapest
 Sinkovits Péter: Szellős abroncs (167) – vers, Kalligram, Pozsony

Szórakoztató irodalom:

Agatha Christie: A tökéletes szobalány esete

A naptár nem antológia, nem szépirodalmi folyóirat, irodalmi anyagának értékelésekor nem alkalmazhatunk olyan szigorú mércét, mint általában szoktunk az irodalmi művek elemzésekor, némelyik Magyar Szó-naptárt mégis érdemes megőrizni és idővel újra kézbe venni. Elsősorban a Magyar Szó történetével foglalkozó számok adatai tanulságosak (1984, 1989). Irodalmi szempontból az 1990-es, 1992-es (Nobel-díjas írók) és az 1993-as (a Majtényi Mihály díjnyertes novelláit közlő) szám érdemel figyelmet. Viharos politikai események között, ínséges, inflációs években örültünk, hogy egyáltalán megjelenhetett a napilap és a naptár. Kívánjuk, hogy továbbra is kitartson a szerkesztőség és megjelenhessen a Magyar Szó is, a naptár is az elkövetkező években is! Ne kerüljön egyetlen politikai párt hatáskörébe se, maradjon a tárgyilagos tájékoztatás szintjén, naptára pedig továbbra is tartsa meg a szórakoztatás és tudományos ismeretterjesztés célkitűzését! (Szórakoztatni minőségi szövegekkel is lehet!)

A NAPTÁRAK BIBLIOGRÁFIAI ADATAI

1. *A Magyar Szó 1984. évi naptára* / [Szerkesztő bizottság P. Barta Etelka, Engler Lajos, Serer Lenke, Siflis Lajos, Vukovics Géza ; Munkatársak Bogdánfi Sándor, Csordás Árpád, Dujmovics György, Horváth Gábor, Kovács Károly, Krábesz Gréta, G. Miskolczi Zsuzsa, Nagy Gy. József, Osztrogonác Iván, Papp Gábor, Szeles Károly, Valent Zsuzsanna, Varga Tibor, Vörös József ; A fedőlapot Bobán László tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1983] (Újvidék : Forum Nyomda). – 251 p. [36] : ill.; 20 cm
 Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '84*
2. *A Magyar Szó 1985. évi naptára* / [Szerkesztő bizottság: Habram Károly, P. Barta Etelka, Serer Lenke, Siflis Lajos, Vukovics Géza ; Munkatársak Hor-

- váth Gábor, Juhász M. Erzsébet, G. Miskolczi Zsuzsanna, Muhi Béla, Náray Éva, Osztrogonác Iván, Papp Gábor, Pálics Márta, Szavics György ; A fedőlapot Bóbán László tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1984] (Újvidék : Forum Nyomda). – 248 p. [48] : ill.; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '85*
3. *A Magyar Szó 1986. évi naptára* / [Szerkesztő bizottság: Fehér István, G. Miskolczi Zsuzsa, Pálics Márta, P. Barta Etelka, Serer Lenke ; Munkatársak : Engler Lajos (külpolitikai összefoglaló), Friedrich Anna (belpolitikai összefoglaló), Matuska Márton (bűnügyek), Németh Zoltán (idegenforgalom), Osztrogonác Iván (hetipiacok és vásárok), Papp Gábor (humor), Pálics Márta (képes krónika és krimi), P. Barta Etelka (mezőgazdasági blokk), Serer Lenke (unaloműző és fejtörő), Szeles Károly (karikatúra), Varga Tibor (labdarúgó-világbajnokság) ; A fedőlapot Bóbán László tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1985] (Újvidék : Forum Nyomda). – 241 p. [31] : ill.; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '86*
4. *A Magyar Szó 1987. évi naptára* / [Szerkesztő bizottság Bada István, Fehér István, G. Miskolczi Zsuzsa, P. Barta Etelka, Serer Lenke ; A fedőlapot Bóbán László tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1986] (Újvidék : Forum Nyomda). – 240 p. [30] : ill. : 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '87*
A munkatársak jegyzéke nélkül
5. *A Magyar Szó 1988. évi naptára* / [Szerkesztőbizottság: Fehér István, Habram Károly, Piszár József ; A fedőlapot Bobán László tervezte]. – (Újvidék : Magyar Szó, 1987) (Újvidék : Forum Nyomda). – 200 p. [48] : ill.; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '88*
Munkatársak jegyzéke nélkül
6. *A Magyar Szó 1989. évi naptára* / [Szerkesztőbizottság: Fehér István, Habram Károly, Piszár József ; A fedőlapot Bobán László tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1988] (Újvidék : Forum Nyomda). – 264 p. : ill.; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '89*
Munkatársak jegyzéke nélkül
7. *A Magyar Szó 1990. évi naptára* / [Szerkesztőbizottság: Fehér István, Habram Károly, Sebestyén Imre ; A fedőlapot Bobán László tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1989] (Újvidék : Forum Nyomda). – 256 p. : ill.; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '90*
Munkatársak jegyzéke nélkül

8. *A Magyar Szó 1991. évi naptára* / [Szerkesztőbizottság: Fehér István, Piszár József, Sebestyén Imre, Siflis Lajos ; A fedőlapot Szigeti Gabriella tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1990] (Újvidék : Forum Nyomda). – 240 p. : ill. ; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '91*
Munkatársak jegyzéke nélkül
Készült a Magyar Szó komputer rendszerében és a Forum Nyomdában
9. *A Magyar Szó 1992. évi naptára* / [Szerkesztőbizottság Piszár József, Siflis Lajos, Tóth László ; A fedőlapot Csernik Attila tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1991] (Újvidék : Forum Nyomda). – 286 p. : ill. ; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '92*
Munkatársak jegyzéke nélkül
Készült a Magyar Szó komputer rendszerében és a Forum Nyomdában
10. *A Magyar Szó 1993. évi naptára*. – [Újvidék : Magyar Szó, 1992] (Újvidék : Forum LKNYK). – 283 p. [3] : ill. ; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '93*
Impresszum adatok nélkül
11. *A Magyar Szó 1994. évi naptára* / [Szerkesztő Polyvás József ; Szerkesztőbizottság: Friedrich Anna, Polyvás József és Szántó Zoltán ; A fedőlapot Bozsóki László tervezte]. – [Újvidék : Magyar Szó, 1993] (Újvidék : Forum Nyomda). – 277 p. [13] : ill. ; 20 cm
Borítékcím: *Magyar Szó : Naptár '94*
Munkatársak jegyzéke nélkül
Készült a Magyar Szó komputer rendszerében és a Forum Nyomdában
Megjelenését a jugoszláviai SOROS alapítvány tette lehetővé

